

PUNCTE DE VEDERE

SCURTĂ PRIVIRE ASUPRA RESTRÂNGERII DREPTULUI CADRULUI DIDACTIC DE A CUMULA MAI MULT DE DOUĂ NORME DIDACTICE CONFORM LEGII NR.1/2011 A EDUCAȚIEI NAȚIONALE¹

Adrian BĂNCILĂ*

Résumé : *Bref regard sur la restriction du droit de l'enseignant de cumuler plus de deux règles d'enseignement selon la Loi no.1/2011 de l'Education Nationale. Cette étude vise à jeter un bref regard sur le système de cumul des règles d'enseignement dans la loi no.1/2011 de l'éducation nationale. Le régime juridique du cumul des règles d'enseignement présente une importance particulière pour l'ensemble du système d'enseignement supérieur en constituant, avec d'autres institutions inscrites dans la loi, un moteur de l'inhibition ou au contraire de la croissance de l'enseignement supérieur.*

Cet article est structuré sur deux niveaux. Le premier niveau est l'analyse actuelle statutaire de cumul des règles en touchant la législation et la jurisprudence constitutionnelle antérieure. La deuxième partie présente le récent avis de la Cour constitutionnelle qui a invalidé sa propre jurisprudence.

La conclusion de cette étude est que, de notre point de vue, actuellement, la loi a clairement fait savoir, en règle générale, qu'on ne peut excéder deux règles d'enseignement mais la jurisprudence constitutionnelle ne reconnaît pas ça.

Rezumat: *Studiul de față își propune să arunce o scurtă privire asupra regimului cumulului de norme didactice în condițiile Legii nr.1/2011 a educației naționale. Regimul juridic al cumulului de norme prezintă o importanță deosebită pentru întreg sistemul educațional superior constituind, alături de alte instituții consacrate în lege un motor de creștere sau din contră de inhibare a învățământului superior.*

Articolul de față este structurat pe două niveluri. Primul nivel îl constituie analiza actualelor reglementări în materia cumulului prin prisma legislației anterioare și jurisprudenței constituționale. A doua parte prezintă opinia recentă a Curții Constituționale care își infirmă propria jurisprudență.

Concluzia acestui studiu este că, din punctul nostru de vedere, în prezent, legea dispune fără echivoc, ca regulă, că nu se pot desfășura activități didactice care să excedă două norme didactice.

Mots clés: *loi de l'éducation nationale, enseignement supérieur, cumul, restrictions*

Cuvinte cheie: *legea educației naționale, învățământ superior, cumul, normă didactică, restricții*

I. Prima lege publicată în anul 2011 a fost legea educației naționale. Dincolo de realitatea incontestabilă a importanței extraordinare pe care această lege o are pentru ansamblul societății românești și de certitudinea că, cel puțin atâta vreme cât coloratura eșichierului politic rămâne neschimbată, acest act normativ va fi aplicat întocmai fără a suferi modificări de esență, nu putem să trecem cu vederea parcursul cel puțin sinuos și pe alocuri alunecos al acestei reglementări vitale. Adoptată prin procedura consacrată de art. 114 din Constituția României² această lege a trecut prin furcile caudine ale Curții Constituționale a României nu o dată, nu de două ori și nici măcar de trei ori, ci de nu mai puțin de 5 ori³!

Într-un act normativ de o asemenea amploare simpla cantitate a reglementării este de natură să creeze dificultăți legiuitorului astfel încât nu este de mirare că dispoziții legale ale vechii legi privind statutul cadrelor didactice care au fost declarate neconstituționale supraviețuiesc într-o formă schimbată, e drept, dar cu aceeași finalitate. Scopul prezentului studiu îl reprezintă încercarea de a scoate în evidență și de a explica noile reguli în materia cumulului de norme didactice din perspectiva dispozițiilor noii legi a educației naționale cu o scurtă privire și asupra reglementărilor anterioare.

Astfel, Legea nr.128/1997 privind statutul personalului didactic⁴ la art.93 alin.(4) dispunea că „personalul didactic din învățământul de stat, precum și cel al instituțiilor de învățământ privat autorizate sau acreditate, poate îndeplini cel mult două norme didactice, cu acordul conducerii unității de învățământ unde este titular cu carnet de muncă.”

După cum putem lesne observa, această dispoziție legală limita posibilitatea personalului didactic universitar (indiferent de universitatea în care avea calitatea de titular cu carnet de muncă, autorizată sau acreditată) de a îndeplini mai mult de două norme didactice. Mai mult, conducerea respectivei unități trebuia să-și dea acordul și pentru această situație.

În prezent, prevederile noii legi a educației naționale reiau dispozițiile art. 93 alin. (4) din Legea nr.128/1997 în cuprinsul art.288 alin.(1) teza a II-a care prevede că „(teza I) activitățile didactice care excedează o normă didactică prevăzută la art. 287 sunt remunerate în regim de plată cu ora. (teza a II-a) Pentru personalul titular, numărul maxim de ore plătite în regim de plată cu ora, indiferent de instituția la care se efectuează, nu poate depăși norma didactică minimă.”

În conformitate cu dispozițiile acestui alineat, personalul titular poate să îndeplinească mai mult de o normă didactică însă acest mai mult nu poate să depășească norma didactică minimă indiferent de instituția la care se efectuează. Condiționarea legalității acestei prestații didactice de aprobarea conducerii unității de învățământ la care personalul este titular nu lipsește nici în noul act normativ ea

regăsindu-se în cuprinsul art.288 alin.(3) conform căruia „susținerea de către personalul titular de activități de predare și cercetare în alte instituții de învățământ superior sau de cercetare se poate face doar cu acordul scris al senatului universitar.” Observăm însă o diferență notabilă între reglementările actuale și cele anterioare, sub aspectul formulării, diferență care ar putea să legitimeze dispozițiile noului act normativ cel puțin din prisma considerentelor deciziei Curții Constituționale la care vom face referire în cuprinsul prezentului.

Această diferență notabilă⁵ constă în statuarea ipotezei existenței sau nu a remunerării în regim de plată cu ora a activităților didactice.

Susținătorii primului punct de vedere argumentează că ipoteza de la care se pornește este remunerarea sau nu a ceea ce depășește norma didactică minimă. În funcție de acest fapt se instituie limitarea personalului titular la a desfășura două norme didactice. Cu alte cuvinte, limitarea personalului titular la două norme didactice, indiferent de instituția de învățământ la care acestea se prestează, se instituie numai dacă orele efectuate sunt plătite. Așadar, în opinia acestora, urmând raționamentul de mai sus, nimic nu poate împiedica personalul titular să presteze activități didactice neremunerate peste două norme didactice. Într-o atare interpretare, nu s-ar putea susține că dreptul la muncă ar fi limitat personalului titular ci doar remunerarea peste un anumit nivel ar fi restrânsă, situație în care am putea cel mult discuta despre pragul rezonabil și echitabil care ar trebui să fie stabilit de legiuitor răspunzând la întrebarea de ce două norme plătite, de ce nu trei, patru, etc.

Ne raliem celui de-al doilea punct de vedere, legea dispunând că toate activitățile didactice sunt plătite. Din formularea actuală a textului legal este opinia noastră că prevederile legale actuale referitoare la cumulul normelor didactice de către personalul titular perpetuează neconstituționalitatea dispozițiilor legale precedente, neconstituționalitate constatată de Curtea Constituțională în jurisprudența sa anterioară, la care ne vom referi pe larg în cuprinsul prezentei. considerăm că, în prezent, *formularea legală interzice personalului titular să desfășoare activități didactice pro bono iar universitățile nu pot plăti mai mult de două, respectiv trei norme didactice.*

Astfel, textul legal statuează că *activitățile didactice care excedează o normă didactică prevăzută la art.287 sunt remunerate în regim de plată cu ora.* Legiuitorul folosește subiectul exprimat prin substantivul „*activități*”⁶ articulat cu articolul hotărât „-le” (fapt ce denotă cunoașterea de către acesta lato sensu a substantivului respectiv) și predicatul nominal „*sunt remunerate*” format din verbul semiauxiliar copulativ „*sunt*” urmat de numele predicativ exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu variabil „*remunerate*” acordat în gen și număr cu subiectul propoziției. Așadar, din interpretarea gramaticală și logică *per a contrario* a textului legal supus atenției (art.288 alin.1) rezultă în mod evident că

1. activitățile didactice care excedează unei norme didactice sunt remunerate (pentru că altfel legiuitorul ar fi folosit sintagma „*pot fi remunerate*”),
2. nu există activități didactice neremunerate (acest fapt decurgând din interpretarea *per a contrario* a aceluiași text, întrucât norma didactică este remunerată în cadrul contractului de muncă încheiat de personalul titular cu unitatea de învățământ), cu alte cuvinte personalul titular la care face referire legea nu poate desfășura activități didactice gratuit, dispozițiile legale arătând cum se face, în concret, plata a ceea ce excede o normă didactică, și
3. nu se pot plăti în regim de plata cu ora personalului titular un număr de ore care să depășească norma didactică minimă.

Constatăm așadar că prevederile art.288 alin.(1) perpetuează art.93 alin.(4) din Legea nr.128/1997 la care am făcut referire mai sus.

După o primă vedere (ale cărei scurte concluzii le-am tras în paragraful anterior), la un nivel de interpretare mai profund, textul legal arătat, art.288 alin.(1) și (3) coroborat cu art.287 din Legea nr.1/2011, impune o restricție legală *personalului titular iar nu doar personalului didactic sau de cercetare titular*.

La o cercetare mai atentă a dispozițiilor în atenție vom observa o serie de inconsistențe și imprecizii care ar putea face inaplicabilă norma juridică avută în vedere sau oricum ar putea împieta asupra corectei sale receptări și interpretări. Mai precis, dispozițiile art.288 alin.(1) și (3) fac trimitere la noțiuni insuficient explicitate în text precum *personal titular, instituția, alte instituții de învățământ superior sau de cercetare*.

În ce privește noțiunea de personal titular, dat fiind că art.288 face parte din secțiunea *Statutul personalului didactic și de cercetare din învățământul superior* a capitolului II din Legea nr.1/2011 și raportându-ne și la constanta utilizare de către legiuitor în cuprinsul acestei secțiuni a noțiunii de personal didactic sau de cercetare, am putea foarte ușor concluziona că sintagma la care ne referim este o simplă scăpare a legiuitorului, fiind omisă adăugarea atributului „*didactic*” între ceilalți doi termeni. Astfel, prin „personal titular” din ipoteza art.288 alin.(1) ar trebui să înțelegem personal didactic sau de cercetare titular. În combaterea acestei interpretări vine însă dubla utilizare a sintagmei personal titular în cuprinsul art.288 alin.(1) (la care am făcut deja referire) dar și în cuprinsul alin.(3) al aceluiași articol ceea ce denotă o consecvență a legiuitorului și o precizie a exprimării care exclude o greșeală mai ales fiind vorba de reglementarea regimului juridic al activităților care exced o normă didactică (așa cum este prevăzută la art.287). O atare perspectivă ar lua așadar în considerare că dorința creatorului de act normativ a fost extinderea sferei de aplicare a reglementării activităților care exced o normă didactică și la alte categorii de personal decât cel didactic sau de cercetare, mai precis la întreg personalul titular.

În acest moment al discuției se ridică problema raportării noțiunii de personal titular la cea de personal didactic (ultima conținând, după cum se va arăta în cele ce urmează, personal didactic propriu-zis și personal didactic auxiliar).

Așa cum s-a precizat, nicăieri în cuprinsul legii nu mai regăsim sintagma de personal titular ca atare astfel încât pentru a determina sfera de aplicare a aceste noțiuni va trebui să recurgem la dispozițiile art.127 din lege care definește la alin.(1) comunitatea universitară ca fiind „constituită din studenți, personal didactic și de cercetare și personal didactic și de cercetare auxiliar”⁷. Pentru simplitatea exprimării ne vom referi în continuare doar la personalul didactic urmând a se înțelege prin acesta implicit și personalul de cercetare; doar acolo unde va fi necesar se va face diferențierea clară între aceste două categorii de personal.

Prin personal didactic, în sensul legii, „(...)se înțelege personalul care deține, în mod legal, unul dintre titlurile universitare (...) prevăzute de prezenta lege, care aparține unei instituții de învățământ superior și care desfășoară activități didactice (...)”⁸. Fără a intra în detalii, nefiind locul pentru acestea, remarcăm cu interes folosirea încă unei noțiuni pe care nu o regăsim explicitată în textul legal, „aparține” atunci când se face vorbire despre personalul didactic. Cu alte cuvinte ne punem întrebarea, din punctul nostru de vedere justificată, ce înseamnă apartenența și care este sfera ei de aplicare?

În continuare, legea clasifică personalul didactic dintr-o instituție de învățământ în titular și asociat: „Prin personal didactic titular se înțelege personalul didactic care ocupă o funcție didactică într-o universitate, obținută prin concurs, pe o perioadă nedeterminată, în condițiile legii. Salariatul optează unde are funcția de bază. Personal didactic titular este și personalul didactic care beneficiază de rezervare de post, în condițiile legii. Cadrele didactice și de cercetare angajate pe perioadă determinată au statut de cadru didactic și de cercetare asociat.”⁹ Principala diferență¹⁰ dintre un titular și un asociat o reprezintă durata contractului individual de muncă dintre ocupantul postului didactic din organigrama instituției și angajator; mai precis titularul este încadrat pe durată nedeterminată în vreme ce asociatul este încadrat pe durată determinată¹¹.

Remarcăm o situație de excepție care decurge din interpretarea art.291 alin.(1) și (2) conform căreia ar putea exista personal didactic cu contract individual de muncă încheiat pe durată nedeterminată care nu ar fi nici titular nici asociat. Dăm ca exemplu, situația ipotetică a unui cadru didactic care, la momentul intrării în vigoare a Legii nr.1/2011 are încheiate două sau mai multe contracte de muncă pe durată nedeterminată cu instituții diferite. În conformitate cu prevederile art.291 alin.(1), acesta ar urma să opteze pentru instituția unde are norma de bază devenind prin efectul legii titular la acea instituție de învățământ. Totuși, calitatea de titular

subzistă, în conformitate cu art.291 alin.(2) față de o singură unitate de învățământ față de celelalte acesta căpătând automat calitatea de asociat, fapt pentru care concluzionăm că un cadru didactic asociat poate avea un contract de muncă pe durată nedeterminată.

În opinia noastră, întrucât art.288 alin.(1) și (3) se referă la personal titular, iar personalul didactic se clasifică după un prim criteriu în personal didactic titular și personal didactic asociat, este evident că dispozițiile legale sunt inaplicabile cumulului de norme didactice atunci când acesta este realizat de un cadru didactic asociat acesta neavând calitatea de titular și, implicit, nefăcând parte din categoria personalului titular.

O a doua clasificare la nivelul personalului didactic se face *după nivelul pregătirii profesionale și gradul participării la procesul didactic*, în personal didactic și personal didactic auxiliar¹². Considerăm că se impun scurte observații pe marginea clasificării personalului didactic în personal didactic propriu zis și ajutător (în instituțiile de învățământ superior întrucât dispozițiile referitoare la cumulul de norme didactice sunt aplicabile personalului titular corespunzător lor) față de insuficienta explicitare în textul legal a acestei diferențieri, în opinia noastră, foarte importantă. Astfel, atât anterior Legii nr.1/2011, cât și în prezent, funcțiile didactice auxiliare erau foarte clar explicitate cel puțin în ce privește învățământul preuniversitar, iar ministerului educației îi revenea sarcina de a organiza și actualiza funcțiile didactice auxiliare.

În ce privește personalul didactic auxiliar din învățământul superior, dispozițiile Legii nr.1/2011 par să ocolească stabilirea unui regim juridic derogatoriu complet de la prevederile dreptului comun, Legea nr.53/2003, Codul Muncii, modificată și completată. Astfel, raportându-se la explicitarea clară a funcțiilor didactice auxiliare, legea educației naționale se limitează la a defini comunitatea universitară și funcțiile didactice iar nu funcțiile didactice auxiliare. Această atitudine a legiuitorului ar putea fi explicată prin apariția Legii nr.284/2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice¹³ care în cuprinsul Anexei II intitulată *Familia Ocupațională de funcții bugetare „Învățământ”* enumeră toate funcțiile didactice auxiliare din sistemul educațional românesc¹⁴. Dincolo de unele observații pe care le-am face legat de necuprinderea unor funcții din universități în cadrul sistemului de funcții didactice auxiliare, cu toate consecințele care decurg din acest fapt (e.g. nerecunoaștere vechime didactică), considerăm că, în ce privește personalul didactic auxiliar (la care face referire legea educației naționale ca fiind inclus în personalul didactic al instituției de învățământ și în comunitatea universitară), acesta este enumerat exhaustiv și limitativ în cuprinsul Anexei II la Legea nr.284/2010¹⁵. În consecință, acolo unde legea educației naționale va trimite la noțiunea de personal didactic vom înțelege clasificarea acestuia în propriu-zis și auxiliar unde cel propriu-zis este definit de dispozițiile legale citate mai sus din Legea nr.1/2011 iar cel auxiliar este indicat de Legea nr.284/2010.

O a doua problemă care se pune este regimul juridic al personalului didactic auxiliar din învățământul superior față de necuprinderea unor prevederi în acest sens în cuprinsul secțiunii corespunzătoare¹⁶ din Legea nr.1/2011. De altfel constatăm neconsecvența legiuitorului în ce privește utilizarea noțiunilor de personal didactic, cadru didactic, personal din învățământ, ș.a.¹⁷ Suntem de părere că legiuitorul s-a referit în mod constant la personalul didactic propriu-zis chiar atunci când a folosit termenul de personal titular. Prevederi legale care să guverneze, special, personalul didactic auxiliar în învățământul superior, se găsesc dispațat în cuprinsul Legii nr.1/2011 și dăm aici ca exemplu: art.286 alin.(9), art.287 alin.(20)¹⁸, art.291 alin.(2), art.315¹⁹. În aceste condiții considerăm că legea care guvernează personalul didactic auxiliar este în fapt Legea nr.53/2003, modificată și completată, și Carta Universitară, doar acolo unde se face referire expres la personal didactic auxiliar din învățământul superior în Legea nr.1/2011 urmând a se aplica cu prioritate prevederile acestei legi speciale. Bineînțeles că s-ar putea argumenta că există mult mai multe prevederi legale care să se refere la personalul didactic auxiliar din învățământul superior acestea rezultând numai dacă privim prin analogie cu cele care guvernează personalul didactic auxiliar din învățământul preuniversitar. Totuși, o asemenea susținere este, în opinia noastră, neîntemeiată întrucât considerăm ca dacă legiuitorul ar fi dorit, ar fi precizat expres în acest sens. Lipsa manifestării directe este, pentru noi, semnul că trebuie aplicate prevederile dreptului comun, ținând seama de faptul că *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*.

În ce privește caracterul de „titular” atribuit personalului la care se face referire de art.288 alin.(1) și (3) suntem de părere că trebuie avute în vedere dispozițiile legale sus citate referitoare la clasificarea personalului didactic pe care am preferat să-l denumim propriu-zis spre a-l delimita de cel auxiliar sau ajutător.

Revenind la discuția referitoare la raportul dintre personalul titular și personalul didactic, față de regula potrivit căreia *actus interpretandus est potius ut pereat quam ut valeat*, și întrucât am semnalat anterior inconsecvențe și neclarități în ce privește utilizarea diferitelor noțiuni de personal, ne vedem nevoiți să constatăm că deși exprimarea propriu-zisă este de personal titular iar aparent sfera de aplicare ar fi și personalul didactic titular și personalul didactic auxiliar, nu se poate concepe aplicarea regimului cumulului decât față de personalul didactic titular. Subliniem că, în opinia noastră, nu se poate vorbi despre personal didactic auxiliar titular deși aceasta este prima impresia pe care ne-o lasă formularea generică „personal titular” (având în vedere că, logic, împărțirea legală a personalului didactic din cadrul comunității universitare, așa cum este aceasta definită de dispozițiile Legii nr.1/2011, trimite la personalul didactic și la personalul didactic auxiliar titular).

Așadar, referitor la personalul didactic titular, așa cum am precizat mai sus, calitatea de titular este condiționată de încadrarea în funcția didactică cu contract individual de muncă pe durată determinată. Pe de altă parte, conform art.291 alin.(4), „calitatea de titular există numai în raport cu o singură instituție de învățământ superior sau cu o singură instituție de cercetare-dezvoltare; când un cadru didactic desfășoară activități didactice sau de cercetare științifică în mai multe instituții de învățământ superior ori de cercetare-dezvoltare, calitatea de titular poate fi numai la una dintre ele, iar în celelalte, calitatea este de cadru didactic sau de cercetător asociat. Instituția de învățământ superior în care cadrul didactic este titular are obligația de a păstra și de a gestiona, potrivit legii, cartea de muncă sau registrul angajaților, cu specificația calității de titular.” În aceste condiții remarcăm că, în conformitate cu prevederile art.291, cadrele didactice care ocupau funcții didactice, obținute urmare a unui concurs, pentru perioadă nedeterminată, în diferite instituții de învățământ, trebuiau să opteze pentru funcția de bază și calitatea de titular. În acest sens remarcăm că Legea nr.1/2011, ca reglementare cu caracter special în materia educației și formării profesionale, instituie o limitare în ce privește cumulul de funcții la același angajator care în condițiile art.35 alin.(1) din Legea nr.53/2003, modificată și completată este permis.²⁰ În acest sens reiterăm prevederile art.5 alin.(1) din Legea nr.1/2011 conform căruia: „În domeniul educației și al formării profesionale prin sistemul național de învățământ, dispozițiile prezentei legi prevalează asupra oricăror prevederi din alte acte normative. În caz de conflict între acestea se aplică dispozițiile prezentei legi.”

Se pune problema, în noul cadru legal, dacă pot exista, față de clasificarea în titular și asociat (în ce privește personalul didactic propriu-zis), dublete de genul titular-asociat, numai titular sau numai asociat. Dacă primele două situații sunt evident posibile, ele fiind de altfel reglementate și menționate în cuprinsul dispozițiilor legale, cea din urmă suscită nevoia de lămuriri. Astfel, este clar că dacă un cadru didactic are raporturi de muncă cu mai multe instituții de învățământ superior el este titular numai în raport de una dintre ele iar față de celelalte este asociat. Acesta este exemplul clar al dubletului calităților de titular-asociat întrunite în aceeași persoană. La fel de clar este și exemplul cadrului didactic care desfășoară activități didactice la o singură instituție de învățământ superior în baza unui contract de muncă pe durată nedeterminată acesta fiind numai titular. Există situații în care un cadru didactic este numai asociat? Răspunsul la această întrebare este important din prisma ipotezei art.288 alin.(1) și (3) întrucât în opinia noastră dispozițiile referitoare la cumul nu sunt aplicabile personalului didactic propriu-zis asociat. Astfel, am arătat mai sus atunci când am făcut vorbire despre clasificarea în titular și asociat a personalului didactic²¹ că studenții doctoranzi sunt încadrați în IOSUD cu contract de muncă pe

durată determinată de maximum 5 ani, prin excepție de la durata tip din Legea nr.1/2011 de 3 ani. Având în vedere că, în conformitate cu art.292 alin.(2), dobândirea calității de titular este condiționată de dobândirea titlului științific de doctor, rezultă că studentul doctorand nu poate avea decât calitatea de asociat indiferent la câte instituții de învățământ superior ar desfășura activități didactice. Suntem de părere că, așa cum am precizat când am explicat necesitatea raportării noțiunii de personal titular la cea de personal didactic, studentului-doctorand nu îi sunt aplicabile dispozițiile în materia cumulului de norme didactice acesta neavând calitate de titular ci de asociat.

O altă situație în care cadrul didactic este numai asociat o regăsim în ipoteza cadrelor didactice pensionate, conform art.288 alin.(3) din Legea nr.1/2011, cu care Senatul universitar poate decide continuarea colaborării prin contract de muncă pe durată determinată pe un an cu posibilitatea de prelungire.

Desigur că, odată ce am descoperit limitele restrângerii activității didactice a personalului titular, putem să facem scurte aprecieri legate de scopul pe care legiuitorul l-a avut în vedere atunci când a conceput reglementarea ca atare. Așadar, de ce numai o singură normă didactică peste cea pe care o prestează ca titular, poate fi plătită în regim plata cu ora? De ce nu două sau trei sau mai multe?

O primă ipoteză ar putea fi socotită „tradiția” unei asemenea reglementări, având în vedere prezența unor dispoziții asemănătoare celor care fac obiectul studiului de față în statutul anterior al cadrelor didactice, Legea nr.128/1997²² și în Legea nr.88/1993²³ dar nu și în reglementarea anterioară acestora, Legea nr.6/1969²⁴ privind Statutul personalului didactic din Republica Socialistă România.

O a doua ipoteză ar putea fi imposibilitatea practică a unui cadru didactic de a susține mai mult de două norme didactice și de a furniza în același timp un învățământ de calitate (anticipăm ipoteza deciziei Curții Constituționale la care vom face referire) lucru care nu pare a fi fundamentat teoretic și practic.

O a treia ipoteză, provenind dintr-o interpretare teleologică a normei, ar putea fi decizia legiuitorului de a stopa practica unor cadre didactice care profitând de numele/renumele câștigat în lumea științifică și/sau de relațiile mai mult sau mai puțin principale cu conducerea unor universități de stat sau particulare efectuau activități didactice doar pe hârtie și cu numele fiind în schimb remunerate. Ca atare, o asemenea inițiativă poate fi considerată drept o încercare de a stopa aceste practici generatoare de inechitate socială dar și de nemulțumire publică. Suntem totuși sceptici în ce privește această din urmă interpretare și considerăm că prezența acestei reglementări se datorează inerției legislative și este ulterior justificată prin sintagma „promovarea unui învățământ de calitate”.

În ce privește așadar această „tradiție” legislativă, arătăm că dispozițiile art.93 alin.(4) din Legea nr.128/1997 au fost declarate neconstituționale. Astfel, prin Decizia nr.30/1998²⁵ Curtea Constituțională a României a soluționat excepția de neconstituționalitate a art.93 alin.(4) din Legea nr.128/1997 invocată de Beileu Gheorghe în dosarul nr.16.960/1997 al Judecătorei Sectorului 1 București.

Din cuprinsul acestei decizii desprindem că s-a constatat de către Curtea Constituțională că „*prin acțiunea formulată, Beileu Gheorghe a chemat în judecată Universitatea Independentă "Titu Maiorescu", solicitând instanței obligarea părții la respectarea convenției didactice încheiate între părți. În motivarea cererii reclamantul a arătat că pârâta, prin Adresa nr. 219 din 1 septembrie 1997, i-a comunicat că, începând cu luna octombrie 1997, înțelege să rezilieze convenția intervenită, deoarece dispozițiile art.93 alin.(4) din Legea nr.128/1997 privind Statutul personalului didactic nu permit continuarea acestei colaborări. La termenul de judecată din data de 18 septembrie 1997 reclamantul a invocat excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.93 alin.(4) din Legea nr.128/1997, susținând, în esență, că ele sunt contrare art.38 alin.(1) din Constituție, potrivit căruia dreptul la muncă nu poate fi îngrădit, iar restrângerea unor drepturi nu este posibilă decât în cazurile limitative prevăzute la art.49 din Constituție. Mai arată că dispozițiile contestate sunt contrare art.20 din Constituție, deoarece încalcă art.6 pct.1 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, la care țara noastră este parte.*”²⁶

În contradictoriu cu autorul excepției de neconstituționalitate, Guvernul României în punctul său de vedere a apreciat că *excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată, deoarece prin textul criticat (art.93 alin.(4) din Legea nr.128/1997), "pornind de la norma didactică (...) și pentru asigurarea unui învățământ superior de calitate", a fost limitat cumulul cadrelor didactice universitare la cel mult două norme didactice. Se opinează, de asemenea, că nu sunt încălcate prevederile art.20 din Constituție și nici cele din pactele și acordurile internaționale privind dreptul la muncă. Se apreciază că nu sunt încălcate nici prevederile art.38 din Constituție, care prevăd ca alegerea profesiei și a locului de muncă sunt libere, și nici ale art.49 din Constituție, pentru că limitarea a fost instituită prin lege și fără încălcarea dreptului la muncă, în vederea asigurării unui învățământ de calitate.*²⁷

II. Așa cum am anticipat în cuprinsul prezentului studiu la momentul scurtei discuții referitoare la originile restrângerii cumulului de norme didactice una dintre justificările introducerii limitării la care ne raportăm este necesitatea „asigurării unui învățământ de calitate”. Curtea Constituțională a apreciat însă că o astfel de justificare nu poate fi admisă iar o limitare în acest sens nu poate fi acceptată întrucât sunt încălcate prevederile Constituției României și cele ale pactelor, tratatelor și convențiilor internaționale la care țara noastră este parte.

Astfel, Curtea Constituțională a reținut că art.38 alin.(1) din Constituție (forma în vigoare la momentul ridicării excepției de neconstituționalitate prin decizia nr.30/1998 inițială²⁸) prevede că "*Dreptul la muncă nu poate fi îngrădit. Alegerea profesiei și alegerea locului de muncă sunt libere*" și în același sens sunt și dispozițiile art.6 pct.1 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, ratificat de România prin Decretul nr.212/1974, potrivit căruia "... *dreptul la muncă cuprinde dreptul pe care îl are orice persoană de a obține posibilitatea să-și câștige existență printr-o muncă liber-aleasă sau acceptată*", iar statele au obligația garantării acestui drept. Prin urmare, dispozițiile art.93 alin.(4) din Legea nr.128/1997, limitând activitatea cadrelor didactice la cel mult două norme, contravin dispozițiilor constituționale citate.

În plus, Curtea Constituțională a mai reținut și că textul criticat încalcă și dispozițiile art.49²⁹ din legea fundamentală (forma în vigoare la momentul ridicării excepției de neconstituționalitate prin Decizia nr.30/1998 inițială³⁰), care reglementează expres și limitativ în ce cazuri exercițiul unor drepturi sau libertăți poate fi îngrădit. Or, nici unul dintre aceste cazuri nu motivează restricția instituită prin art.93 alin.(4) din Legea nr.128/1997. Pe de altă parte, instanța constituțională a mai considerat că prin restricția impusă s-a adus atingere și principiului autonomiei universitare, instituit prin art.32 alin.(6) din Constituție (forma în vigoare la momentul ridicării excepției de neconstituționalitate prin decizia nr.30/1998 inițială³¹), deoarece interdicția angajării de cadre universitare, în condițiile art.93 alin.(4) din Legea nr.128/1997, afectează desfășurarea procesului de învățământ în instituțiile de învățământ superior de stat sau private, care funcționează legal.

Mai mult, ținând cont de prevederile art.16 alin.(1) din Constituție (forma în vigoare la momentul ridicării excepției de neconstituționalitate prin decizia nr.30/1998 inițială³²) Curtea Constituțională a statuat că îngrădirea instituită de art.93 alin.(4) contravine și principiului egalității cetățenilor în fața legii, deoarece cadrele universitare ar fi astfel într-o situație de inferioritate față de alte categorii de salariați care pot presta activități prin cumul și pentru care nu exista restricții.

Concluzionând, punctul de vedere al Guvernului de la acel moment conform căruia limitarea activității cadrelor didactice la un număr redus de norme didactice, pe motiv ca astfel se poate asigura un învățământ de calitate, nu poate fi reținută, deoarece nu numărul de norme conferă, prin el însuși, calitatea prestației unui cadru didactic universitar, ci calificarea profesională, experiența didactică și seriozitatea cu care fiecare profesor își realizează menirea, așa cum a reținut și Curtea Constituțională care de altfel s-a pronunțat în acest sens și prin Decizia nr.114/1994³³, constatând ca art.32 din Legea nr.88/1993, care prevedea o restricție asemănătoare,

este neconstituțional. În considerarea celor stabilite și în deplină concordanță cu cele afirmate mai sus în prezentul studiu referitor la tehnica legislativă utilizată, Curtea Constituțională mai remarcă și că „cum, potrivit art.145 alin.(2) din Constituție, deciziile Curții Constituționale sunt obligatorii, la elaborarea și adoptarea Legii nr.128/1997 ar fi fost necesar să se aibă în vedere decizia mai sus citată.”³⁴

Totuși, în prezent, Curtea Constituțională își contrazice propria jurisprudență și adoptă punctul de vedere al Guvernului, rămas neschimbat (așa cum a fost el exprimat în fața Curții Constituționale la momentul pronunțării Deciziei nr.30/1998), după cum reiese din considerentele Deciziei nr.1090/2011:

„(...) În ceea ce privește critica potrivit căreia autonomia universitară este încălcată și datorită limitării volumului activităților didactice remunerate la cel mult două norme, în cazul universităților particulare (care, în viziunea autorului excepției de neconstituționalitate, ar trebui să aibă dreptul să își stabilească liber numărul de cadre didactice și modul de remunerare al acestora, datorită faptului că se autofinanțează), Curtea constată că și aceasta este neîntemeiată întrucât, pe de o parte, universitățile particulare au libertatea stabilirii cuantumului salariului, iar pe de altă parte, limitarea volumului activităților didactice care pot fi efectuate, indiferent dacă acestea sunt remunerate sau nu, este de natură a determina cadrele didactice să se dedice într-o mai mare măsură cercetării științifice și activităților didactice, în scopul creșterii calității actului de educație în instituțiile de învățământ superior.

Dispozițiile art.288 alin.(1) reflectă preocuparea legiuitorului pentru asigurarea unor standarde de calitate în învățământul superior, acesta luând în considerare și numărul de ore reprezentat de cel mult două norme, pe care pe care îl poate efectua un cadru didactic universitar. (...)”³⁵

După cum se poate observa, rolurile s-au inversat. De această dată, deși textul legal supus controlului de constituționalitate, este, în esență, același, Curtea devine promotoarea ideii fără fundament de preocupare a legiuitorului pentru asigurarea unor standarde de calitate în învățământul superior, lucru care nu se poate realiza decât prin reducerea numărului de ore care le face pe cadrele didactice să se dedice într-o mai mare măsură actului educațional. Autorul excepției de neconstituționalitate a susținut doar că: „prevederile legale criticate contravin dispozițiilor constituționale cuprinse în art.4 privind unitatea poporului și egalitatea între cetățeni, art.16 privind egalitatea în drepturi, art.20 referitor la tratatele internaționale privind drepturile omului, art.32 alin.(5) și (6) privind formele de învățământ și autonomia universitară, art.45 privind libertatea economică, precum și dispozițiilor art.21 privind nediscriminarea din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.”³⁶

Așa cum am arătat la începutul prezentului studiu atunci când am făcut discuție despre punctele de vedere referitoare la remunerarea sau nu a activităților didactice care depășesc două norme didactice, Curtea Constituțională s-a dovedit

sustinătoarea ipotezei că activitățile didactice care excedează o normă didactică pot fi remunerate deși textul legal este imperativ. Cu toate acestea, în loc să continue pe raționamentul că nu există o limitare a dreptului la muncă per se ci de fapt o limitare a posibilității de a fi retribuit pentru cantitatea de muncă care depășește un anumit prag, Curtea s-a întors cu 360° și a adoptat punctul de vedere că o astfel de normă legală ar încuraja creșterea calității actului educațional, lucru cu care nu putem fi de acord.

Curtea ar fi putut foarte bine să meargă pe ideea că, față de reglementările anterioare, este vizibilă o schimbare de abordare în sensul că este limitată remunerarea cumulului de norme iar nu cumulul în sine. Orice decizie ar fi luat Curtea Constituțională din acest moment ar fi fost acoperită și de jurisprudența sa anterioară. Apoi, din moment ce sesizarea se baza pe ideea de limitare a dreptului la muncă, și era clar că dreptul la muncă nu era limitat, Curtea ar fi putut foarte ușor să respingă excepția ca fiind inadmisibilă în raport de faptul că privește probleme de interpretare lucru ce îi excede competența atribuită prin Legea nr.47/1992.

Constatăm cu tristețe că factorul politic preia din nou inițiativa lăsând rațiunea juridică într-un con de umbră și interpretând după bunu-i plac normele legale imperative în sens dispozitiv. Altfel nu ne putem explica interpretarea dată de Curtea Constituțională prevederilor art.288 alin.(1) din Legea nr.1/2011 („limitarea volumului activităților didactice care pot fi efectuate, *indiferent dacă acestea sunt remunerate sau nu*”).

III. Concluzii

Cumulul de norme didactice, așa cum este el reglementat, prezintă în continuare deficiențe și neajunsuri, limitându-ne la a puncta, dintre acestea, pe cel mai important, în opinia noastră, posibila neconstituționalitate a acestor reglementări în raport de prevederile Constituției României și de pactele internaționale la care România este parte și care consacră egalitatea în drepturi a cetățenilor și libertatea muncii. Față de prezentele dispoziții legale cadrele didactice apar serios dezavantajate în raport de alte categorii de salariați.

Faptul că unui cadru didactic nu i se permite să desfășoare activități didactice care să excedă norma didactică minimă, indiferent de tabăra în care ne-am situa legat de remunerarea sau nu a acestora, ar putea cauza o regândire, la nivelul universităților, a managementului programelor de studii și la o redimensionare a statelor didactice. Dispozițiile legale actuale ar putea cauza și o contractare a programelor didactice în general întrucât, până în prezent, exista „forța de muncă”

relativ suficientă care să satisfacă nevoile „pieței didactice”. Cu alte cuvinte, prevederile legale actuale referitoare la cumulul de activități, în conjuncție cu celelalte reglementări din domeniul educației la frânarea învățământului superior românesc, cel puțin până la adaptarea sistemului.

Detaliind, arătăm că, întrucât pentru un cadru didactic prestarea de activități didactice care să excedă nivelul impus de art.288 din Legea nr.1/2011, ar fi, la nivel motivațional, lipsită de factorul pecuniar, nevoia de cadre didactice s-ar putea și mai mult acutiza. Am pornit de la premisa că nevoia de cadre didactice este acută întrucât, în prezent, intrarea în sistem a celor doritori este practic imposibilă, fiind nevoie fie de titlul de doctor, fie de aprecierea calităților lor de specialiști de către Senatele universitare. Or, dobândirea titlului de doctor este în prezent guvernată de Codul Studiilor de Doctorat³⁷ și de prevederile Legii nr.1/2011, acte normative care înăspresc per ansamblu admiterea și parcurgerea ciclului doctoral iar despre recunoașterea ca specialist de către senatele universitare nu putem vorbi ca o practică suficientă pentru echilibrarea balanței.

În aceste condiții considerăm că într-o perioadă relativ scurtă de timp universitățile vor trebui să ia în calcul nesustenabilitatea unor programe didactice întrucât nu au personal suficient pentru asigurarea activităților acestuia. Pe termen lung, este posibil ca, după această gripare inițială a sistemului, porțile să fie larg deschise celor care, posesori ai unui titlu de doctor, își doresc să profeseze în învățământ, deoarece cadrele didactice vechi netentate de lipsa factorului material vor fi lăsată calea liberă acestora. Acest lucru nu ar putea decât să crească calitatea învățământului românesc care s-ar baza din ce în ce mai mult pe concurența și competența dintre cadrele didactice de pe urma cărora ar beneficia studentul și finalmente societatea românească.

Suntem totuși sceptici în ce privește asemenea concluzii, urmări ori prognoze, reiterând că, în ce ne privește, ele sunt rodul unei aprecieri subiective și nefundamentate pe studii, sondaje și alte asemenea date care în mod cert s-au aflat la dispoziția experților Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului la momentul elaborării actelor normative susmenționate.

Presa vremii abundă în subiecte care aduc atingere gravă demnității și prestigiului profesiei de cadru didactic, iar percepția opiniei publice este, relativă la învățământul didactic superior, de fabrici de diplome, de nepotism și de profit fără scrupule. Problema învățământului românesc, în ansamblul său este una endemică și este departe de noi gândul că vom putea măcar să răcâim suprafața acesteia. Așadar, stoparea posibilității ca unele cadre didactice, profitând de numele/renumele câștigat în lumea științifică și/sau de relațiile mai mult sau mai puțin principiale cu conducerea unor universități de stat sau particulare, să efectueze activități didactice doar pe hârtie

și cu numele fiind în schimb remunerate în detrimentul unor tineri asistenți sau lectori universitari care duc „greul” în sălile de curs și de seminarii, ar putea îmbunătăți într-o oarecare măsură percepția societății civile relativă la învățământul universitar.

Revenind la subiectul prezentului de studiu, concluzionăm că regimul actual al cumulului de norme didactice este:

- cel puțin susceptibil de îmbunătățiri (precum adăugarea de „didactic” în sintagma „personal titular”, explicitarea în text a sferei de aplicare a dispozițiilor legale studiate ori chiar, în ultimă instanță, înlăturarea oricăror dubii referitoare la plata sau nu a activităților didactice care excedează o normă didactică, etc.).
- și cel mult neconstituțional, nefiind exclusă o întoarcere a Curții Constituționale „la origini” sesizată fiind cu o asemenea excepție într-un alt context politic.

---

¹ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 18 din 10 ianuarie 2011.

* Adrian BĂNCILĂ, Doctorand la Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, adrianbancila@gmail.com.
Opiniile expuse în cuprinsul prezentului nu reprezintă punctul de vedere oficial al Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” și nu angajează cu nimic răspunderea juridică a acestei instituții.

² Publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 767 din 31 octombrie 2003.

³ A se vedea în acest sens *Decizia Curții Constituționale nr.1.557 din 18 noiembrie 2009, asupra obiecției de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii educației naționale*, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.40 din 19 ianuarie 2010, *Decizia Curții Constituționale nr.1.431 din 3 noiembrie 2010 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre Parlamentul României și Guvern, formulată de Președintele Senatului*, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.758 din 12 noiembrie 2010, *Decizia Curții Constituționale nr.1525 din 24 noiembrie 2010 asupra conflictului juridic de natură constituțională dintre Guvernul României, pe de o parte, și Parlamentul României alcătuit din Camera Deputaților și Senat, pe de altă parte*, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 818 din 7 decembrie 2010, *Decizia Curții Constituționale nr.1 din 4 ianuarie 2011 asupra sesizării de neconstituționalitate a Legii educației naționale*, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.135 din 23 februarie 2011, *Decizia Curții Constituționale nr.2 din 4 ianuarie 2011 referitoare la obiecția de neconstituționalitate privind Legea educației naționale, în ansamblul său, precum și, în special, art.45 alin.(5), (6), (7) și (9), art.46 alin.(2), art.121, art.125 alin.(1) lit.a), b) și c), art.125 alin.(2), art.128 alin.(5), art.132 alin.(5), art.212 alin.(3), art.215 alin.(1), (3) și (4), precum și art.361 alin.(2) din lege*, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.136 din 23.02.2011.

⁴ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.158 din 16 iulie 1997, abrogată de Legea nr.1/2011 a educației naționale.

- ⁵ Remarcată și de Curtea Constituțională în *Decizia nr.1.090 din 14 iulie 2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.121, art.124, art.125, art.128 alin.(5), art.207 alin.(1), art.209, art.215 alin.(1), art.288 alin.(1), precum și ale art.289 alin.(1) și (2) din Legea educației naționale nr.1/2011*, publicată în Monitorul Oficial Partea I nr.807 din 15 noiembrie 2011.
- ⁶ *Activitate, activități*, s. f. Ansamblu de acte fizice, intelectuale și morale făcute în scopul obținerii unui anumit rezultat; folosire sistematică a forțelor proprii într-un anumit domeniu, participare activă și conștientă la ceva; muncă, ocupație, îndeletnicire, lucru. Din fr. activité, lat. activitas, -atis. <http://dexonline.ro/definitie/activitate>.
- ⁷ Art.128 alin.(1) din Legea nr.1/2011.
- ⁸ Art.291 alin.(1) din Legea nr.1/2011.
- ⁹ Art.291 alin.(3) din Legea nr.1/2011.
- ¹⁰ Idem, alin.(2), teza I - criteriul folosit pentru diferențierea cadrelor didactice titulare de cele asociate este „*natura relațiilor de muncă*”.
- ¹¹ Pentru durata contractului individual de muncă în situația cadrelor didactice asociate a se vedea art.294 din lege, în special alin.(3) și (4), și art.158-171 din Legea nr.1/2011.
- ¹² Art.291 alin.(2) teza a 2-a din Legea nr.1/2011.
- ¹³ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.877/2010.
- ¹⁴ Pentru funcțiile didactice auxiliare a se vedea Capitolul I, lit.A, pct.3 și pct.6.
- ¹⁵ Desigur nu este exclusă posibilitatea ca alte funcții didactice auxiliare să fi fost stabilite prin alte acte normative. O atare ipoteză este reglementată de art.15 lit.B a Capitolul I al Anexei nr.II la Legea nr.284/2010.
- ¹⁶ Capitolul II „*Statutul personalului didactic și de cercetare din învățământul superior*”, art.285 și următoarele.
- ¹⁷ Spre exemplu, art.304 din Legea nr.1/2011.
- ¹⁸ Personalul didactic auxiliar și nedidactic din învățământul superior desfășoară activități specifice stabilite în fișa individuală a postului. În instituțiile de învățământ superior de stat, timpul săptămânal de lucru al acestuia este identic cu cel stabilit pentru personalul cu funcții echivalente din celelalte sectoare bugetare, potrivit legii.
- ¹⁹ Răspunderea patrimonială a personalului didactic, de cercetare și didactic auxiliar se stabilește potrivit legislației muncii. Măsurile pentru recuperarea pagubelor și a prejudiciilor se iau potrivit legislației muncii.
- ²⁰ Orice salariat are dreptul de a munci la angajatori diferiți sau la același angajator, în baza unor contracte individuale de muncă, beneficiind de salariul corespunzător pentru fiecare dintre acestea.
- ²¹ A se vedea supra 10.
- ²² Art. 93 alin. (4) din Legea nr.1/2011.
- ²³ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.307 din 27 decembrie 1993.
- ²⁴ Publicată în Buletinul Oficial nr.33 din 14 martie 1969.
- ²⁵ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.113 din 16 martie 1998.
- ²⁶ A se vedea supra 26.
- ²⁷ Idem.
- ²⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.233 din 21 noiembrie 1991 intrată în vigoare în urma aprobării ei prin referendumul național din 8 decembrie 1991.

²⁹ Art.49 - Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

(1) Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea siguranței naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale ori ale unui sinistru deosebit de grav.

(2) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

³⁰ A se vedea supra 26.

³¹ A se vedea supra 26.

³² Ibidem.

³³ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.354 din 21 decembrie 1994.

³⁴ A se vedea supra 26.

³⁵ Decizia Curții Constituționale nr.1090/2011.

³⁶ Decizia Curții Constituționale nr.1090/2011.

³⁷ Hotărârea Guvernului României nr.681/2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.551 din 3 august 2011.